

Chiar dacă nu se poate cu dragoste...
Se poate cu respectarea interesului superior al copilului

Even if Love is Impossible...
The Principle of the Child's Best Interest Must Be Respected

Ana-Maria CARABINERU¹

Rezumat: În contextul în care normele juridice din dreptul familiei ajung să fie privite drept rigide, tehnice sau inflexibile prin raportare la așteptările societății, determinarea și asigurarea interesului superior al copilului nu este întotdeauna un aspect facil de îndeplinit, ci o continuă provocare a societății noastre. În lucrarea de față ne propunem relevarea diferitelor fațete ale acestui principiu, analizându-i reflexia în reglementarea noului Cod civil, a Legii nr. 272/2004 privind protecția copilului, a Legii nr. 273/2004 privind adopția, în psihologie, respectiv în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Cuvinte-cheie: interesul superior al copilului, autoritate părintească, interpretarea principiilor de drept, interdisciplinaritate.

Abstract: In the context in which the legal norms of family law have come to be regarded as rigid, technical or inflexible concerning society's expectations, determining and ensuring the child's best interest is not always an easy aspect to fulfil, but a continuous challenge for our society. In this paper, we intend to reveal the different facets of this principle, analysing its reflection in the regulation of the new Civil Code, of the Law no. 272/2004 on child protection, of the Law no. 273/2004 on adoption, in psychology, and in the jurisprudence of the European Court of Human Rights respectively.

Keywords: the best interest of the child, parental authority, interpretation of the legal principles, interdisciplinarity.

¹ Doctorandă, Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, e-mail: ana.carabineru@gmail.com.

Prezentul articol reprezintă o dezvoltare a lucrării de disertație, susținută public la data de 29.06.2021.

1. Introducere

Pentru analizarea situației juridice a copilului ar fi înțelept să avem în minte spusele lui J.-J. Rousseau care afirma că: „se trece cu vederea că rasa umană ar fi pierit dacă omul nu ar fi început prin a fi copil”².

Putem spune că pe umerii fragili ai unui copil se poate clădi o lume întreagă.

„Cu alte cuvinte, adultul nu putea deveni ceea ce este, dacă nu ar fi trecut prin această perioadă specifică copilăriei, cu particularitățile sale determinate de modul de a cunoaște, de a gândi sau de a simți”³.

Totuși, copilului, cât și copilăriei în sine, nu i-au fost recunoscute importanța pe care noi (încercăm să) le-o oferim astăzi. Recunoașterea și exercitarea drepturilor sale a fost legată indisolubil de exercitarea drepturilor părintești, ale căror valență aveau aptitudinea de a influența statutul copilului.

S-a trecut de la privilegierea puterii paterne către cea maternă, până la exercitarea egalitară și echilibrată a autorității părintești. În zilele noastre, copilul este recunoscut ca individualitate, iar interesul său superior a căpătat valoare de principiu fundamental, stând la baza adoptării tuturor deciziilor care îl implică pe acesta.

Copilul nu mai este considerat un obiect al ocrotirii, ci un participant al vieții socio-juridice, fiind privit ca un titular de drepturi. Lipsa gradului său de maturitate într-o manieră egalitară adulților, n-ar trebui înțeleasă ca o eliminare a acestuia din viața juridică, copilul având nevoie în schimb, de acordarea sprijinului necesar exercitării drepturilor sale.

Această concepție este îmbrățișată în preambulul Convenției cu privire la drepturile copilului⁴, ce statuează necesitatea creșterii copilului într-un climat familial, încununosat de iubire și înțelegere, propice dezvoltării depline și armonioase a personalității sale.

Aceasta se realizează în principiu în sânul familiei, tatăl și mama copilului îndeplinind rolul de ocrotitori naturali, fapt fundamentat în proximitatea legăturilor de sânge, cât și în puternica legătura afectivă dintre aceștia.

Pentru părinții care trăiesc alături de copil, luarea tuturor măsurilor necesare creșterii și educării acestuia se poate realiza natural, fără prea multe dificultăți.

Ce se întâmplă atunci când aceștia nu mai conviețuiesc, sunt separați sau divorțați? Cum mai pot ei primordializa interesul superior al copilului lor când iubirea față de partenerul lor de viață se pierde în negura amintirilor?

² J.-J. Rousseau, *Emil sau Despre educație*, Editura Didactică și Pedagogică, trad. D. Tudoran, București, 1973, p. 9.

³ A. Drăghici, *Protecția juridică a drepturilor copilului*, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 25.

⁴ Declarația Drepturilor Copilului proclamată prin rezoluția 1386 (XIV) a Adunării Generale a Națiunilor Unite din 20 noiembrie 1959, [Online] la adresa: <https://www.salvaticopiii.ro/sci-ro/files/32/327ef3da-c4d0-4fff-9f76-8cbcd20fa8c1.pdf>, consultată la data de 22.10. 2024.

Deși legiuitorul prevede regula exercitării autorității părintești în comun chiar și după divorț și doar excepțional, justificat de motive temeinice, unilateral, acest lucru nu este întotdeauna facil de pus în aplicare și poate avea consecințe grave asupra dezvoltării armonioase a copilului.

Este astăzi acest principiu exacerbat? Ar trebui ca părinții să rămână împreună de dragul copiilor? Este acest lucru în interesul lor superior? Cum poate fi calificat acest principiu în concret având în vedere imprecizia legislativă?

2. Principiul interesului superior al copilului în Noul Cod civil

Conceptul de interes superior al copilului a fost expus pentru prima dată în Declarația drepturilor copilului din 1959, principiul nr. 2 statuând: *„copilul se va bucura de protecție specială și va beneficia de ocazii și facilități, oferite prin lege sau prin alte mijloace, care să-i dea posibilitatea de a se dezvolta din punct de vedere fizic, mental, spiritual și social într-un mod sănătos și normal și în condiții de libertate și demnitate. Adoptarea legilor în acest scop va avea ca rațiune primordială interesul superior al copilului”*.

Aceasta a stat la baza adoptării Convenției ONU a drepturilor copilului la 29 noiembrie 1989⁵.

Convenția a preluat acest principiu stipulând în cuprinsul art. 3 (1): *„În toate acțiunile care privesc copiii, întreprinse de instituțiile de asistență socială publice sau private, de instanțele judecătorești, autoritățile administrative sau de organele legislative, interesele copilului vor prevala”*.

Acest principiu a purtat cu sine o crucială importanță, punându-și amprenta și asupra reglementărilor actuale privitoare la drepturile copilului, atât interne cât și internaționale.

Comitetul pentru Drepturile Copilului interpretează această sintagmă oferindu-i o triplă conotație, respectiv de drept material, principiu fundamental sau ca o regulă procedurală.

Privit ca drept material, acesta are o aplicabilitate directă și beneficiază de posibilitatea invocării înaintea instanțelor de judecată.

Ca principiu fundamental, conceptul impune interpretarea în sensul care „servește cel mai eficient” protecției copilului⁶.

Din perspectivă procedurală, interesul superior întruchipează un garant în contextul luării deciziilor.

⁵ Convenția privind drepturile copilului a fost ratificată de România prin Legea nr. 18/1990, M. Of., nr. 109 din 28 septembrie 1990 și republicată în M. Of., nr. 314 din 13 iunie 2001, [Online] la adresa: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/761>, consultată la data de 22.10.2024.

⁶ A. Ciucă, *Interesul superior al copilului. Noi sensuri ale unei „formule magice”*, în IDEO, Revista Română de Studii Filozofice și Sociale, vol. 2, nr. 1, 2017, p. 3, [Online] adresa: <https://www.universuljuridic.ro/interesul-superior-al-copilului-noi-sensuri-ale-unei-formule-magice/2/>, consultat la data de 22.10.2024.

În legislația internă, singura referire expresă din Noul Cod civil este prezentă în art. 263 ce stipulează că: „*orice măsură privitoare la copil, indiferent de autorul ei, trebuie să fie luată cu respectarea interesului superior al copilului*”.

În ciuda faptului că acest principiu este nucleul legislației din materia drepturilor copilului, acesta nu prezintă un conținut concret determinat.

„*Acest fapt este o omisiune voită a legiuitorului care, neputând să aibă în vedere complexitatea și varietatea situațiilor în care se poate regăsi fiecare copil, lasă acest lucru în sarcina organismelor competente (instanțe judecătorești, organe administrative) care, prin aprecierea împrejurărilor specifice, trebuie să stabilească cu precizie care este interesul superior al copilului*”⁷.

Pentru respectarea acestui principiu la pronunțarea deciziei, instanța trebuie să analizeze corelativ mai multe criterii precum: comportarea părinților, gradul de atașament și de preocupare pe care l-au manifestat față de copil, legăturile afective care s-au stabilit între părinți și minor, vârsta copilului, precum și orice alt criteriu care să garanteze respectarea principiului menționat⁸.

Aplicarea acestui principiu la o situație de fapt determinată, prezintă dificultăți care exced amănunțitele expuneri teoretice, întrucât acesta nu se bucură și nici nu se poate bucura de criterii de apreciere invariabile, absolute, aplicabile fiecărui copil în parte.

În mod realist, acesta se modelează pe circumstanțele particulare ale fiecărui copil.

„*În contextul delegării sau preluării responsabilității pentru acte înscrise sub semnul altruismului autentic pe care îl numim generic autoritate părintească, a decide nu se rezumă la o operațiune pur intelectuală de subordonare rațională a faptelor la concepte, ci mai presupune inferențe delicate prin implicarea intuitiv-prospectivă a datelor empirice, furnizate de speță sau aflate în relație de oarecare adiacență cu aceasta*”⁹.

Astfel, de multe ori, raționalizarea aceleiași situații de fapt poate genera soluții divergente ale instanțelor.

Fără a fi exhaustivi, situații în care există referiri indirecte, dar care se soluționează cu *prevalarea interesului superior al copilului*, întâlnim în: „*exercitarea autorității părintești de către părinți (art. 483 alin 2. C. civ.), cât și soluționarea de către instanță a neînțelegerilor dintre aceștia (art. 486 C. civ.), înțelegerea părinților în legătură cu exercitarea autorității părintești ori cu luarea unor măsuri de protecție a copilului (art. 506 C. civ.), exercitarea autorității părintești doar de un singur părinte, când sunt motive întemeiate (art. 388 alin 1. C. civ.), limitarea de către*

⁷ A. Drăghici, A. Tabacu, A. Singh, *The relation of the minor parents and extended family. Assessing the best interest of the child. Criteria of Assessment*, EIRP Proceedings, vol. 5, 2010, pp. 86-87.

⁸ Jud. Sectorului 4 București, sent. civ. nr. 4080 din 16.04.2013, disponibil [Online] la adresa: <http://www.rolii.ro/hotarari/5b732398e490096c0500002e>, consultată la data de 22.10. 2024.

⁹ E. Florian, *Protecția drepturilor copilului*, ed. a II-a, Editura C. H. Beck, București, 2007, p. 9.

instanță a dreptului părintelui de a avea legături personale cu copilul la locuința sa, când copilul nu locuiește în mod statornic la acesta (art. 496 C. civ.), stabilirea de către instanță a locuinței copilului atunci când există neînțelegeri în acest sens între părinți (art. 497 C. civ.), permisiunea acordată de către instanță părintelui decăzut din drepturile părintești de a avea legături personale cu minorul până la soluționarea cererii de redare a exercițiului drepturilor părintești (art. 512 C. civ.), stabilirea raporturilor dintre părinții divorțați și copiii lor minori odată cu pronunțarea divorțului (art. 396 alin 1. C. civ.), aprecierea motivelor de divorț și a lipsei posibilității continuării căsătoriei dacă din aceasta au rezultat copii minori”, etc.

De asemenea, acest principiu produce și un efect orizontal, statul având obligația de a lua măsurile prielnice pentru garantarea lui, atât în relație cu autoritățile, cât și cu subiectele de drept privat, îndeosebi cu părinții.

Având drept fundament necesitatea copilului de creștere și educare de către ambii părinți, cât și egalitatea în drepturi dintre bărbat și femeie, legiuitorul a consacrat în cuprinsul art. 503 alin. 1 C. civ. regula potrivit căreia „*autoritatea părintească se exercită împreună și în mod egal de către părinți*”.

Această regulă își găsește aplicarea atât în cazul în care părinții sunt căsătoriți, cât și ulterior divorțului.

Bineînțeles, în cazul în care părinții locuiesc împreună, exercitarea comună a drepturilor părintești nu ridică atât de multe dificultăți, întrucât creșterea și educarea copilului este ghidată de manifestarea unor decizii comune în orice aspect referitor la drepturile și obligațiile părintești, chiar și atunci când doar unul dintre aceștia se ocupă în mod preponderent de copil în anumite perioade de timp (fie ele scurte sau lungi).

Regula este menținută și după divorț, exceptând situația în care instanța de tutelă dispune altfel, având în vedere interesul superior al copilului.

Pentru copilul din afara căsătoriei a cărui filiație a fost determinată față de ambii părinți, concomitent sau succesiv, autoritatea părintească se exercită în comun și în mod egal de către aceștia, dacă este îndeplinită condiția conviețuirii lor (art. 505 alin. 1 C. civ.).

Exercitarea în comun a autorității părintești presupune ca părinții să ia de comun acord deciziile care îl privesc pe copil. Acestea pot influența creșterea și educarea copilului cu privire la rezolvarea problemelor privind sănătatea (de exemplu alegerea medicului de familie, a stilului de viață al copilului, a unor intervenții medicale necesare acestuia), educația (alegerea instituțiilor de învățământ, a pregătirii profesionale, a activităților facultative și a celor extrașcolare), religia, petrecerea timpului liber (destinațiile de vacanță, sporturi practice de copil, folosirea unor dispozitive informatice, accesul la internet și televizor etc.), respectarea drepturilor copilului, cum ar fi dreptul de a obține pașaport și de a călători în străinătate și altele asemenea¹⁰.

Când părinții nu mai locuiesc împreună, instanța de tutelă va dispune exercitarea comună a autorității părintești, exceptând atunci când, prioritizând

¹⁰ D. Lupașcu, M. A. Crăciunescu, *Dreptul familiei*, Ed. a IV-a, Editura Universul Juridic, București, 2021, p. 567.

interesul superior al copilului, situația va reclama exercitarea exclusivă a autorității părintești de către un singur părinte.

Chiar și în cazul lipsei conviețuirii părinților, distanța statornicită între aceștia trebuie să aibă repercusiuni minime asupra copilului, aceștia colaborând în continuare la luarea deciziilor cruciale privitoare la copil și dovedind o implicare activă în creșterea și educarea acestuia.

Care sunt totuși *deciziile „cruciale” privitoare la copil?*

Deciziile care privesc actele zilnice privind creșterea și educarea copilului, precum cele referitoare la hainele pe care le îmbracă copilul, alimentele pe care le consumă la fiecare masă, cine îl duce la școală și cu ce mijloc de transport și altele asemenea, vor fi luate de părintele cu care locuiește, acestuia revenindu-i sarcina îngrijirii și educării permanente a copilului¹¹.

În eventualitatea în care unul dintre părinți nu manifestă implicare în luarea deciziilor cruciale privitoare la copil, celălalt părinte îl poate suplini, luând decizia singur, dar cu respectarea condiției ca aceasta să nu nesocotească interesul superior al copilului.

Refuzul arbitrar al unuia dintre părinți de exprimare a consimțământului cu privire la astfel de decizii, poate prejudicia semnificativ interesul superior al copilului, putând duce chiar la finalitatea suprimării exercițiului autorității părintești.

Neînțelegerile cu privire la exercitarea autorității părintești vor fi soluționate după ascultarea părinților de către instanța de tutelă potrivit dispozițiilor art. 486 C. civ., a cărei decizii pot privi luarea unor măsuri privind creșterea și educarea copilului sau suplinirea consimțământului unuia sau ambilor părinți pentru încheierea unor acte privitoare la copil.

În prima situație, de fiecare dată când se produc modificări ale mediului familial determinate de divorțul, separarea părinților, sau în litigiile ce au repercusiuni asupra situației copiilor, precum anularea căsătoriei sau constatarea nulității acesteia, instanța de tutelă va decide asupra modalității creșterii viitoare a copilului, respectiv a exercitării comune a autorității părintești, asupra stabilirii locuinței minorului și a cheltuielilor ocazionate cu privire la educarea, creșterea și pregătirea profesională a copilului.

Cu privire la a doua situație, în cazul în care părinții întâmpină dificultăți în luarea deciziilor cruciale privitoare la copil, poate fi sesizată instanța de tutelă pentru suplinirea consimțământului părintelui care opune rezistență în mod arbitrar.

Regula enunțată în cuprinsul art. 397 C. civ. potrivit căreia părinții vor menține exercitarea comună a autorității părintești chiar și după divorț, cunoaște anumite excepții.

O excepție este stipulată în următorul articol, care prevede *exercitarea autorității părintești exclusive* în cazul existenței unor „motive temeinice”.

În practica judiciară, instanțele au reținut că lipsa de implicare a unuia dintre părinți în creșterea și educarea copilului, dublată de alte împrejurări care

¹¹ *Ibidem*, p. 568.

constituie motive temeinice, neînțelegerile frecvente și lipsa de comunicare dintre părinți pot constitui motive de acordare a exercițiului exclusiv al autorității părintești¹².

Odată cu pronunțarea divorțului, instanța de tutelă va dispune asupra raporturilor dintre părinții divorțați și copiii minori ai acestora, având în vedere interesul superior al copilului, concluziile raportului de anchetă psihosocială, cât și eventualul acord al păților, care vor fi ascultate.

În luarea deciziilor cu privire la copii, instanța trebuie să dispună măsuri atât pentru copiii din căsătorie, cât și pentru cei din afara căsătoriei, fiind astfel ținută de respectarea principiului statuat în art. 263 C. civ., conform căruia copiii din afara căsătoriei se află pe o poziție de egalitate în fața legii cu cei din căsătorie.

„Rațiunea interesului superior al copilului are un caracter complex, conținutul său raportându-se la posibilitățile de dezvoltare fizică, morală și materială pe care le poate găsi la unul dintre părinți. Niciunul dintre elemente nu trebuie redus la minim sau exacerbat, ori analizat drept criteriu singular, nu pot fi neglijate în raționamentul judecătorului elementele faptice raportate la situația familială concretă și care pot determina ca unul sau altul dintre aceste elemente să aibă o proporție crescută în contextul ansamblului. Accentuarea unuia sau altuia dintre criterii, chiar dacă nu este greșită, trebuie justificată de judecător din perspectiva relevanței sub aspectul mijloacelor de probă destinate a sprijini soluția adoptată legal¹³”.

Este recomandată evitarea exercitării de către unul dintre părinți a oricărui fel de influență care are aptitudinea de a leza relația copilului cu celălalt părinte, întrucât calitatea de părinte nu își găsește sfârșitul odată cu încetarea calității de soț sau soție, drept consecință a divorțului¹⁴.

Instanța va determina contribuția fiecărui părinte la cheltuielile de educare, creștere, învățătură și pregătire profesională a copiilor, imediat cu pronunțarea divorțului.

3. Principiul interesului superior al copilului în Legea nr. 272/2004 privind promovarea și protecția drepturilor copilului

Convenția cu privire la drepturile copilului a exercitat o directă influență asupra Legii nr. 272/2004, aceasta din urmă legiferând drepturile copilului în cuprinsul art. 6 și distribuindu-le în patru categorii, respectiv drepturi și libertăți

¹² C. M. Crăciunescu, *Interesul superior al copilului în exercitarea autorității părintești exclusiv de către unul dintre părinți*, în M. Avram (coord.), *Autoritatea părintească. Între măreție și decădere*, Editura Solomon, București, 2018, p. 17 și urm.

¹³ C. A. București, sect. A III-a civ., dec. nr. 1378 din 17 decembrie 2004, în M. Avram, *op. cit.*, p. 156.

¹⁴ Trib. Ilfov, sect. civ. dec. 724A/2015 din 23 februarie 2015, disponibilă [Online] la adresa: <https://legeaz.net/spete-civil-tribunalul-ilfov-2015/exercitarea-autoritatii-parintesti-hotarare-din-23-02-2015-wfv>, consultată la data de 22.10.2024.

civile, drepturi referitoare la mediul familial și protecția alternativă, drepturi privitoare la sănătatea și bunăstarea copilului și drepturi privitoare la educația copilului.

Principiul care manifestă preponderență este cel al respectării și promovării cu primordialitate a interesului superior al copilului.

Celelalte principii nu au o existență proprie, în ciuda faptului că sunt stipulate individual, ci întruchiează de fapt, felurite chipuri ale principiului interesului superior al copilului, având menirea de a nuanța deslușirea sensului acestuia.

Deși constituie punctul central în materia drepturilor copilului, prezintă numeroase inconveniențe legate de interpretarea și aplicarea sa.

Acțiunea asupra acestui principiu se realizează din exterior, prin aprecieri și evaluări asupra situației drepturilor copilului, fie ea faptică sau ipotetică, în așa manieră încât orice factor negativ capabil să restrângă sau să înlăture valorificarea acestor drepturi să fie eliminat prin restructurarea anumitor componente sau a modalității de înfăptuire a protecției sale.

Astfel încât, este necesar ca anterior oricărei îngrădiri a exercitării drepturilor părintești sau despărțirii copiilor de părinții lor, să se efectueze informarea, consilierea, terapia părinților pe baza unui plan de servicii. Separarea copilului nu se poate efectua fără acordul părinților decât în cazurile limitativ prevăzute de lege și doar dacă este în interesul superior al copilului.

Trebuie menționat că, sfera acestui principiu înglobează drepturile patrimoniale și nepatrimoniale ale copilului, întrucât protejarea acestuia privește atât drepturile privind persoana, cât și bunurile sale.

Totuși, consacrarea din Legea nr. 272/2004 este centrată majoritar în jurul drepturilor cu caracter nepatrimonial, cele de natură patrimonială având un caracter generic și dispersat, rămânând sub incidența Noului Cod civil.

„Constatându-se situația precară și/sau neprielnică în care se găsește copilul, se urmărește îmbunătățirea standardului său de viață, comparația făcându-se între un timp prezent, cu date și elemente de fapt concrete, cuantificabile de observator fără riscuri considerabile de alterare datorate factorului subiectiv, și un timp viitor, cu beneficii interne, doar previzibile azi, care să ia locul evoluției posibil înscrise (nici acest lucru nu este sigur) pe o traiectorie non-ascendentă¹⁵”.

Se are drept punct de referință situația prezentă în care se află copilul și dorința protectoare de a-i oferi un nivel de trai mai bun.

Ne putem pune întrebarea: care sunt criteriile după care putem stabili acest nivel de trai superior?

Potrivit art. 2 alin. 6 din prezenta lege, pentru determinarea interesului superior al copilului se ia în calcul: *„necesitățile de dezvoltare fizică, psihologică, de sănătate, educație, securitate și stabilitate și proveniență în cadrul unei familii; punctul de vedere al copilului, în conformitate cu vârsta și gradul său de maturitate; istoricul copilului, luându-se în calcul îndeosebi situațiile de abuz, neglijare, exploatare sau orice altă formă de violență asupra copilului, cât și potențialele situații*

¹⁵ E. Florian, *op. cit.*, p. 8.

de risc care pot interveni în viitor; capacitatea părinților sau a persoanelor care urmează să se ocupe de creșterea și îngrijirea copilului de a răspunde nevoilor concrete ale acestuia; menținerea relațiilor personale cu persoanele față de care copilul a întreținut relații de atașament”.

Conform teoriei „alegerii raționale”, în procesul decizional ar fi de respectat următoarele etape: identificarea tuturor opțiunilor posibile la o situație-problemă; evaluarea rezultatelor previzibile atașate individual opțiunilor găsite; aproximarea șanselor de a se produce rezultatele prefigurate pentru fiecare din opțiunile posibile; determinarea valorii specifice fiecăruia dintre rezultatele în competiție¹⁶.

Teoria îndoielii, recomandă preluarea unui model de operaționalizare a normelor în matematică, pornind de la constatarea că în științele matematice există o varietate de căi și de modele pentru a se ajunge la același rezultat. Ori de câte ori rezultatul obținut pe căi și metode diferite este același, înseamnă că regulile de rezolvare sunt corecte¹⁷.

Totuși, oricât de tentantă ar putea părea o astfel de abordare, aceasta nu poate fi aplicată în domeniul de față.

Ecuția construită în jurul factorului copil conține prea multe variabile și necunoscute pentru a se putea clădi, contabilicește, un rezultat proclamat apoi a fi egal cu rezultatul dorit, cu interesul superior al copilului¹⁸.

4. Principiul interesului superior al copilului în Legea nr. 273/2004 privind adopția

Prin principiul potrivit căruia adopția se face dacă este în interesul superior al copilului trebuie înțeles că scopul principal al adopției (scopul superior al acesteia) este acela de a oferi posibilitatea copiilor care nu se pot bucura de ocrotirea părintească, sau, după caz, de ocrotire corespunzătoare, de a fi crescuți și educați în familia adoptatorului¹⁹.

Satisfacerea acestui interes superior trebuie însă să se înfăptuiască cu respectarea limitelor impuse de lege.

Referitor la conținutul acestui principiu, acesta înglobează mai multe aspecte.

Interesul copilului prezintă precumpănitor o natură personal-nepatrimonială, întrucât persoanele adoptatoare trebuie să asigure copilului adoptat condițiile prielnice dezvoltării fizico-morale.

Prin sintagma „interesul superior al copilului”, nu se poate face abstracție de faptul că, în realizarea adopției, celelalte persoane implicate, precum cel care adoptă sau chiar părinții firești ai copilului pot avea propriile interese contrare. Punând în balanță aceste interese, cel al copilului este „superior” și trebuie luat în

¹⁶ D. Balahur, *Protecția drepturilor copilului ca principiu al asistenței sociale*, Editura All Beck, București, 2001, pp. 95-96.

¹⁷ E. Florian, *op. cit.*, p. 9.

¹⁸ *Idem.*

¹⁹ D. Lupașcu, M. A. Crăciunescu, *op. cit.*, p. 484.

considerare cu prioritate în soluționarea unei cereri privind încuviințarea adopției²⁰.

De asemenea, în cazul adopției internaționale, respectarea acestui principiu implică o sumă de norme menite pentru combaterea vânzării și traficului de copii, cât și faptul că deplasarea minorului în străinătate are singura țință de a asigura copilului un cămin echilibrat și stabil.

Mai mult decât atât, adopția poate sprijini părinții firești care nu pot asigura creșterea prielnică a copilului lor și care, își văd asigurat viitorul în această manieră.

5. Principiul interesului superior al copilului în Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului

Statutul principiului interesului superior al copilului n-ar trebui să ascundă faptul că este unul în mod notoriu problematic. Fără a exagera, putem afirma că este unul dintre cele mai amorse și mai puțin înțelese concepte legale.

A fost descris sub diverse forme precum: un simplu principiu de interpretare (opus unui drept sau unei obligații), un concept larg fără un conținut bine definit, sau un mijloc utilizat pentru promovarea intereselor ideologiilor altora și mai puțin pentru interesul copiilor²¹.

În ciuda faptului că nu este stipulat expres în Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO), acesta are o valență decisivă în soluționarea cauzelor care implică copii de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO).

Acest principiu își are incidența la nivel implicit în multe domenii, dar caracteristicile sale cele mai proeminente sunt tratate în mod notabil în jurisprudența Curții aferentă articolului 8 din Convenție, cu privire la dreptul la respectarea vieții private și de familie, care tratează relațiile ulterioare divorțului dintre părinți și copii, stabilirea custodiei, menținerea legăturilor, cât și a contactului direct cu ambii părinți, dreptul de vizită al minorului, etc.

În prezent, redefinirea relațiilor de familie și a cuplului, fragilizarea liniei de demarcație dintre viață privată și viață de familie, reconstrucția filiației constituie adevărate provocări pentru juriștii europeni și afectează coerența conceptului de interes superior al copilului²².

Înainte de a analiza interesul copilului, cât și implicațiile relației copil-părinte, este necesar să deslușim conceptele de „viață de familie” și „viață privată”, după cum au fost ele reliefate în jurisprudența CtEDO.

În viziunea Curții, existența sau inexistența „vieții de familie”, constituie un element de fapt, care este condiționat de prezența unor legături personale apropiate²³.

²⁰ M. Avram, *Drept civil. Familia*, ed. a II-a, Editura Hamangiu, București, 2016, p. 428.

²¹ C. Smyth, *The Best Interests of the Child in the Expulsion and First-entry Jurisprudence of the European Court of Human Rights: How Principled is the Court's Use of the Principle?* în *European Journal of Migration and Law*, nr. 17, Editura Brill-Nijhoff, Leiden, Elveția, 2015, pp. 71-72, DOI 10.1163/15718166-12342072.

²² A. Ciucă, *op. cit.*, p. 4.

²³ C.E.D.O., Cauza Marckx c. Belgiei, nr. 6833/74, hotărârea din 13 iunie 1979, disponibil

Pentru determinarea existenței acestui concept, se iau în calcul legăturile biologice și conviețuirea, dar nu într-un mod absolut.

Astfel, factorii prin care se poate stabili existența „vieții de familie” *de facto* presupun: durata relației alături de copil, conviețuirea părinților (părintele și copilul), calitatea legăturilor emoționale, dovedirea unei preocupări sincere cu privire la bunăstarea copilului, particularități care dovedesc constanța relației dintre aceștia, formarea unei unități familiale între părinții copilului.

Totuși, Curtea nu poate stabili ea însăși valența interesului superior al copilului, întrucât această competență aparține judecătorului instanței naționale care, în funcție de circumstanțele respectivei cauze, trebuie să învedereze și să determine primordialitatea acestui concept. Impregnanța faptică a acestuia, îl face în mare măsură condiționat de probațiunea situației de fapt, așa încât nu poate fi analizat nemijlocit de către Curte.

Acesteia îi revine doar îndatorirea de a determina dacă decizia luată privitoare la copil sau în legătură cu acesta, este conformă prevederilor Convenției și jurisprudenței Curții.

În esență, articolul 8 din CEDO solicită instanțelor naționale să atingă un echilibru între asigurarea interesului superior al copilului și cel al părinților, și ca în cântărirea acestei decizii să se atribuie o importanță crucială interesului copilului în mod particular²⁴, care, în funcție de natura și complexitatea cauzei, poate să îl excedă pe cel al părinților²⁵.

Dată fiind neclaritatea acestui principiu, acesta își găsește deslușirea prin raportare la paleta largă de situații în care își găsește aplicarea.

În ceea ce privește relațiile personale dintre părinți și copii, Curtea a statuat că²⁶: „posibilitatea părintelui și a copilului său de a beneficia de o companie reciprocă întruchipează un element esențial al „vieții de familie”, iar măsurile naționale care îngăduiesc această posibilitate constituie o ingerință în dreptul la „viață de familie”, ocrotit de art. 8, statele fiind obligate să asigure reuniunea copilului cu părintele său”.

De asemenea, aceasta a mai statuat că „interesul superior al copilului dictează găsirea unei familii pentru copil, și nu a unui copil pentru o familie sau un părinte”²⁷.

Referitor la drepturile de vizitare și acces, interesul superior al copilului nu poate fi stabilit printr-o prezumție legală generală.

Prin urmare, subzistă obligația de a se analiza în fiecare caz în parte dacă menținerea legăturilor cu o persoană este cu adevărat în interesul superior al copilului.

[Online] la adresa: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57534>, consultată la data de 22.10. 2024.

²⁴ C.E.D.O., Cauza Sommerfeld c. Germaniei, nr. 31871/96, hotărârea din 8 iulie 2003, par. 64.

²⁵ C.E.D.O., Cauza Görgülü c. Germaniei, nr. 74969/01, hotărârea din 26 februarie 2004, par. 43.

²⁶ C.E.D.O., Cauza Monory c. României și Ungariei, nr. 71099/96, hotărârea din 5 aprilie 2005.

²⁷ C.E.D.O., Cauza Pini, Bertani, Manera și Antripaldi c. României, nr. 78028/01 și nr. 78030/01, hotărârea din 22 iunie 2004.

În general, se consideră benefic ca ambii părinți să păstreze contactul cu copilul lor, acest drept putând fi refuzat doar în situații excepționale și doar dacă acest fapt contravine intereselor copilului.

Printre factorii pe care CtEDO îi are în vedere în acest sens se numără: dezvoltarea personalității copilului și bunăstarea sa psihologică, menținerea și dezvoltarea legăturilor copilului îndeosebi cu mama și tatăl său, starea de sănătate a copilului și existența unor nevoi speciale²⁸, securitatea și stabilitatea copilului.

În luarea unei decizii privitoare la custodie, este importantă examinarea potențialelor repercusiuni și încercarea de a prevedea ce este în interesul copilului în viitor.

În acest sens, este necesar ca judecătorul să consulte un grup de profesioniști, precum: un psiholog, un pedagog, chiar și un profesionist din domeniul medical, în funcție de circumstanțele cauzei. Abordarea multidisciplinară este calea spre reușită în această materie²⁹.

6. Aspecte psihologice privind interesul superior al copilului

Conceptul juridic de interes superior al copilului înglobează de asemenea și o componentă psihologică, ce își găsește deslușirea în psihologia dezvoltării.

Conceptul de dezvoltare cuprinde dezvoltarea fizică ce desemnează creșterea organismului și a creierului, inclusiv tiparele schimbării la nivelul capacităților senzoriale, ale abilităților motorii și sănătății, specifice fiecărei etape de viață³⁰.

Spre deosebire de aceasta, dezvoltarea morală se realizează gradual prin educație, în funcție de fiecare etapă de dezvoltare a copilului și urmărește internalizarea normelor care ajută copilul să aprecieze ceea ce este corect și ceea ce este greșit, bine sau rău, și se exprimă prin judecata morală care reprezintă atitudinile copiilor față de reguli, aprecierile lor față de încălcarea regulilor și opiniile despre dreptate³¹.

Echilibrul socio-afectiv are în vedere asigurarea unui mediu calm pentru dezvoltarea afectivă și socială a copilului, înglobând aptitudinea acestuia de a dezvolta și păstra interacțiuni cu adulții, cât și cu ceilalți copii, având drept finalitate adaptarea socială.

Psihologia dezvoltării mai definește de asemenea conceptul de familie și viață de familie, aceasta din urmă cuprinzând totalitatea condițiilor materiale și

²⁸ De exemplu dizabilitatea copilului și dependența sa față de mamă în acest sens. A se vedea Cauza Kacper Nowakowski c. Poloniei, nr. 32407/13, hotărârea din 10 ianuarie 2017.

²⁹ O. Kzazova, *Interpreting and applying the best interests of the child: the main challenges*, în *The best interests of the child - A dialogue between theory and practice*, Raport al Consiliului European, Editura Council of Europe Publishing, Strasbourg, Franța, martie 2016, p. 30, disponibil [Online] la adresa: <https://rm.coe.int/1680657e56>, consultat la data de 22.10.2024.

³⁰ D. E. Papalia, S. Wendkos Olds, R. Duskin Feldman, *Dezvoltarea umană*, Editura Trei, București, 2010, p. G-4.

³¹ *Ibidem*, p. 296.

spirituale ce se oferă copilului și mai ales prin securitatea psihologică, afecțiune, climat de libertate, independență, constructivism intelectual, apetit pentru cultură, etc³².

Pentru a răspunde la întrebarea „*Ce este în interesul superior al copilului?*” trebuie să analizăm implicațiile teoriei atașamentului asupra copiilor cu părinți divorțați.

Teoria atașamentului își are fundamentul în observațiile realizate de John Bowlby (1969) cu privire la relațiile dintre bebeluși și mamele lor și însemnătatea experiențelor timpurii, îndeosebi cele mamă-copil, ca bază pentru creșterea și consolidarea sentimentului de securitate, a stimei și conștientizării de sine.

Relația de atașament devine pronunțată după primele 7 luni de viață³³ și are menirea de a menține copilului o stare de echilibru, sub condiția ca acesta să rămână în preajma părinților.

Aceste legături de atașament se regăsesc și în context juridic și determină relațiile dintre părinte și copil în activitățile de creștere și educare ale acestuia, incluzând angajament, structură, protecție, disponibilitate emoțională, responsabilitate față de nevoile copilului, joacă adaptată nivelului de dezvoltare și disciplinare³⁴.

Copilul percepe divorțul drept un pericol la securitatea atașamentului în toate stagiile dezvoltării sale.

Diferite studii au arătat că în cazul copiilor mici sau aflați la vârsta preșcolarității se poate observa o întârziere în dezvoltarea socio-cognitivă, puține relații de atașament sigur, dificultăți de adaptare, cât și niveluri scăzute ale încrederii în sine.

Adolescenții prezintă în schimb numeroase relații conflictuale cu părinții și probabilitatea ca la maturitate să continue o relație disfuncțională și depresie.

În ceea ce privește *nevoile copiilor ai căror părinți sunt aflați într-un proces de divorț*, acestea diferă în funcție etapa de dezvoltare în care acesta se află.

Stadiul primului an de viață și al vârstei anteșcolare, reprezintă potrivit lui Erikson, cel al încrederii contra neîncrederii fundamentale, prin care copiii își construiesc un sentiment al măsurii prin care să determine care dintre persoanele sau obiectele din jurul lor sunt de încredere.

Dacă predomină încrederea, copilul învață că își poate împlini nevoile specifice și obține ceea ce dorește. Dacă predomină neîncrederea, copiii vor vedea

³² U. Șchiopu, *Psihologia modernă*, Editura România Press, București, 2008, pp. 266-267.

³³ „*Fazele dezvoltării atașamentului sunt: 1. Preatățament (0-2 luni) determinat prin răspunsuri sociale nediscriminative; 2. Atașament în formare (2-7 luni) ce presupune învățarea regulilor de bază a interacțiunilor; 3. Atașament evident (7-24 luni) caracterizat printr-un protest la separare, îngrijorare la apariția străinilor, cât și o comunicare intenționată; 4. Parteneriat orientat către scop (de la 24 de luni) reliefat prin relații mai clar bidirecționale, copiii înțelegând relațiile părinților*”. A se vedea R. Schaffer, *Introducere în psihologia copilului*, Editura ASCR, București, 2005, p. 102.

³⁴ A. J. Sameroff, R.N. Emde, *Relationship disturbance in early childhood: The developmental approach*, vol. 39, Nr. 1, Editura Basic Books, New York, SUA, 1989, pp. 277-280.

lumea ca fiind neprietenoasă, imprevizibilă și vor avea greutate în stabilirea relațiilor³⁵.

Este esențial pentru copil să consolideze o relație de atașament inițial cu un părinte (în principiu, mama), și ulterior cu celălalt părinte, acest fapt fiind critic pentru toate celelalte etape de dezvoltare.

În situația în care separarea părinților are loc în primul an de viață, se recomandă ca fiecare părinte să efectueze contacte frecvente cu copilul și ca orice eventuală separare de acesta să nu dureze mai mult de două-trei zile, rutina și predictibilitatea fiind imperioase.

În următoarea fază de dezvoltare, de la 12-18 luni până la 3 ani, copilul atinge un echilibru între independență și autonomie versus rușine și îndoială, consolidându-și autonomia și sentimentul de sine în timpul dezlipirii de persoana de atașament primar³⁶.

În această perioadă este necesar ca părintele care nu locuiește cu copilul să petreacă un număr de ore cât mai ridicat cu acesta, putând chiar să-l ia să doarmă la el peste noapte, cu mențiunea că acest lucru să fie gradual, pentru a preveni apariția unei reacții anxioase din partea copilului.

În etapa preșcolară³⁷ se mărește toleranța copilului la separarea față de părintele de atașament primar și scade criticismul cu privire la modalitatea de îndeplinire a obligațiilor părintești de către adulți.

Cele mai importante manifestări ale copiilor aflați în această fază a dezvoltării ai căror părinți divorțează, sunt: au de cele mai multe ori coșmaruri, anxietate de separare, scâncete, confuzie, regresie severă, agresivitate, întrucât reperele emoționale și de dezvoltare pe care le-au obținut până la vârsta de 3 ani sunt încă relativ fragile³⁸.

Părinții se pot implica împreună în activități specifice vârstei copilului, sau în care acesta socializează cu copii de aceeași vârstă (de exemplu însoțirea la zilele de naștere ale colegilor), ori îl pot duce la grădiniță atât împreună, cât și individual.

Copilul preșcolar are o mai mare disponibilitate în a se deplasa în locuințele separate ale părinților pentru a petrece timpul cu ei, cu condiția existenței unei predictibilități în legătură cu astfel de schimbări.

Extinderea toleranței copilului privitoare la separarea de părintele de atașament primar, se poate realiza doar treptat.

În ceea ce privește adolescenții ai căror părinți au divorțat, aceștia manifestă simptome ce pot cuprinde: depresie, probleme școlare, dezvoltare

³⁵ M. A. Pivniceru, C. Luca, *Interesul superior al copilului. Expertiza psihologică în caz de separarea/divorțul părinților*, Editura Hamangiu, București, 2016, pp. 171-172.

³⁶ M. A. Pivniceru, C. Luca, *op. cit.*, pp. 173-174.

³⁷ Etapa preșcolară a fost structurată în: etapa preșcolarului mic (3-4 ani), a preșcolarului mijlociu (4 ani) și a preșcolarului mare (5-6/7 ani). A se vedea A. Munteanu, *Psihologia copilului și a adolescentului*, Editura EUROBIT, Timișoara, 2007, p. 191.

³⁸ P. M. Stahl, *Conducting Child Custody Evaluations: A comprehensive Guide*, Editura Sage Publications Ltd., Londra, Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord, 1994, p. 36.

timpurie, sau din contră, o întârziere în ceea ce privește consolidarea independenței, angoasă referitoare la pierderea căminului și a vieții de familie.

În principiu, adolescentul manifestă interese mercantile, în sensul că preferă să fie alături de părintele care-i îndeplinește dorințele, care exercită un control diminuat asupra lui și care are puține exigențe.

Autorii Michael Baris și Carla Garrity (1988) au constatat existența a două tipuri de comportamente în această perioadă: un mecanism de *coping* manifestat prin desprinderea de divorțul părinților și exprimarea dorinței alături de care părinte vrea să locuiască (de obicei cel de același sex), și altul manifestat prin reprimarea furiei privitoare la divorț, judecarea părinților și manifestarea furiei și ostilității față de cel culpabil de ivirea divorțului.

În încercarea de a răspunde la întrebarea „*care sunt consecințele negative pe care divorțul le are asupra copilului?*”, cercetătorii Bruce Keith și Paul R. Amato au constatat drept factori: absența unuia dintre părinți de acasă, repercusiunile socio-economice derivate din nivelul de trai al unei familii monoparentale, conflictul dintre părinți la care copilul a asistat atât înainte de divorț, cât și după.

Dintre aceștia, conflictul marital are cel mai mare impact asupra dezvoltării psihologice a copilului.

Copiii tind să fie atrași în conflictul dintre părinți, rezultând astfel într-o deteriorare și mai profundă a relațiilor părinte-copil. Potrivit acestei perspective, copiii cu părinți divorțați întâmpină probleme, nu datorită schimbării structurii familiale, ci din cauza conflictului care o acompaniază³⁹.

Modul în care copiii reacționează la divorțul părinților lor, depinde de mulți factori, ce includ nivelul de dezvoltare al copilului, abilitatea părinților de a-și focusa atenția asupra sentimentelor și nevoilor copiilor, temperamentul copilului și funcționalitatea psihologică a părinților și a copilului lor înainte și după divorț⁴⁰.

În ceea ce privește sugarii și copiii foarte mici, aceștia neputând percepe deplinătatea conflictului dintre părinți, sunt în oarecare măsură protejați de efectele sale negative, dar manifestă în schimb o sensibilitate la stresul emoțional și pot experimenta întârzieri în dezvoltare.

Dacă copilul este martor la conflictele parentale, acesta va fi afectat de emoțiile negative trăite de părinții săi, chiar dacă nu înțelege semnificația cuvintelor pe care ei le utilizează.

Preșcolarul și școlarul este caracterizat printr-o gândire egocentrică, acesta putând dezvolta convingerea că el este cauza divorțului părinților săi, sau pentru care părintele este trist sau furios.

³⁹ P. R. Amato, B. Keith, *Parental divorce and the Well-Being of Children: A Meta-Analysis*, în *Psychological Bulletin*, Vol. 110, nr. 1, Editura American Psychological Association Inc., SUA, 1991, p. 27, DOI: 10.1037/0033-2909.110.1.26.

⁴⁰ G. J. Cohen, C. C. Weitzman, AAP Committee on Psychological Aspects of Child and Family Health, AAP Section on Developmental and Behavioral Pediatrics, *Helping Children and Families Deal With Divorce and Separation*, American Academy of Pediatrics, vol. 138, nr. 6, 2016, p. 2, DOI: 10.1542/peds.2016-3020.

Această învinuire de sine, cât și utilizarea unei imaginații bogate în încercarea de a desluși faptele ce se petrec în jurul său, pot rezulta în plâsmuirea unor fantezii de prezicere a viitorului care să-i înfricoșeze sau să-i mâhnească, acestea fiind întotdeauna cu mult mai dramatice decât s-ar putea produce în realitate.

În acest context, este necesar ca părinții să comunice deschis cu copilul și să-l asigure în mod repetat asupra siguranței sale.

Se recomandă evitarea plasării copilului în rolul de „spion” sau „mesager” pentru părinții aflați în conflict, întrucât prețul emoțional resimțit de copil este mult prea ridicat, acesta ajungând să trăiască conflicte de loialitate și sentimente de vină sau rușine dacă și-ar trăda unul dintre părinți.

Copilul adolescent resimte sentimente de șoc și trădare la auzul divorțului părinților săi, urmate de melancolie, dezamăgire, depresie sau chiar furie pentru eșecul părinților de a menține unitatea familială. Ei se simt adesea „prinși la mijloc” în conflictul părinților lor și devin timorați cu privire la propriul viitor, dezvoltându-și convingerea că divorțul părinților poate avea o influență nefastă asupra relațiilor lor romantice ulterioare sau a abilităților lor de a avea o căsătorie fericită.

În ceea ce privește *efectele pe termen lung ale divorțului asupra copiilor*, părerile sunt împărțite.

Într-o opinie, s-a considerat că divorțul părinților va avea efecte negative asupra copiilor, resimțite până la maturitate, precum și o predispoziție spre divorț și un risc ridicat de sarcină la adolescență în cazul fetelor⁴¹.

A doua opinie reliefează că tranzițiile conjugale ale părinților nu trebuie să ne ducă la concluzia unei distrugerii permanente și ireparabile a copiilor, numeroase studii arătând că 80% dintre astfel de copii reușesc în cele din urmă să se adapteze bine la noua lor viață⁴².

În contextul în care relația disfuncțională a părinților poate oferi un model greșit copiilor despre iubire și conviețuire, aceștia fiind expuși constant la certuri și diferite tipuri de agresivitate fizică sau verbală, divorțul poate elimina stresul produs copiilor și poate îmbunătăți starea lor emoțională, constituind o lecție de *coping* împotriva schimbărilor, și de dezvoltare a abilității de rezolvare a problemelor.

Divorțul poate clarifica situația pentru copil atât timp cât acesta nu este mințit, iar vestea divorțului este comunicată într-un mod clar și oficial de către părinți, înaintea celorlalți membrii ai familiei și a prietenilor⁴³.

⁴¹ J. B. Kelly, R. E. Emery, *Children's adjustment following divorce: Risk and resiliency perspectives*, în *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, vol. 52, nr. 4, 2003, pp. 352-362, DOI:10.1111/j.1741-3729.2003.00352.x.

⁴² E. M. Hetherington, M. Bridges, G. M. Insabella, *What matters? What does not? Five perspectives on the association between marital transitions and children's adjustment*, în *American Psychologist*, vol. 53, nr. 2, SUA, 1998, pp. 167-184, DOI: 10.1037//0003-066x.53.2.167.

⁴³ F. Dolto, I. Angelino, *Când părinții se despart. Cum să prevenim suferințele copiilor*, Editura Trei, București, 2007, p. 9.

„Ar trebuie evitat ca un copil să ajungă să-și închipuie că, de vreme ce părinții nu se mai iubesc, nu-l mai iubesc în el pe celălalt părinte. Copilul are nevoie ca fiecare dintre cei doi părinți să-i spună: „Nu-mi pare rău că ne-am căsătorit, deoarece te-ai născut tu și fiecare dintre noi este atât de fericit că există, încât ne certăm care să te aibă mai mult”⁴⁴.

Este crucial ca, mai ales în astfel de situații delicate să se păstreze o comunicare cât mai bună părinte-copil.

Când această comunicare este conștientă, fără distorsiuni cauzate de propriile răni emoționale, copilul se percepe „văzut, auzit, simțit” – cultivându-și astfel sentimentul de siguranță. Iar cercetările de specialitate ne confirmă faptul că relațiile sigure, bazate pe încredere și disponibilitate sunt cel mai bun predictor pentru succesul și reușita în viață.

Copiii crescuți de părinți imperfecti, dar conștienți de sine și de nevoile de dezvoltare ale ființei umane, devin adulții care cunosc și practică prețuirea de sine⁴⁵.

7. Concluzii. Ce este în interesul superior al copilului?

Acest principiu a purtat cu sine o crucială importanță, punându-și amprenta și asupra reglementărilor actuale privitoare la drepturile copilului, atât interne cât și internaționale.

În ciuda faptului că acest principiu este nucleul legislației din materia drepturilor copilului, acesta nu prezintă un conținut concret determinat, fapt care aduce cu sine numeroase inconveniențe în practică.

Cu toate acestea, tocmai imprecizia acestui principiu oferă posibilitatea de a-l aplica într-o gamă largă de situații care au drept punct central protejarea intereselor copilului. Astfel încât, flexibilitatea acestuia vine cu prețul impreciziei.

Tocmai din această perspectivă n-ar putea fi preluată o abordare matematică, întrucât ecuația constituită în jurul factorului „copil” cuprinde mult prea multe variabile pentru a se putea ajunge, asemenea regulilor din contabilitate, la rezultatul așteptat, adică asigurarea interesului superior al copilului⁴⁶.

Apelând la simțul comun, putem afirma simplu că situația oricărui copil este incomparabilă și că în ciuda aparenței de similitudini, în realitate nu pot exista suprapuneri absolute.

Astfel încât, de multe ori, ceea ce poate fi considerat a fi în interesul superior al unui copil, poate să nu coincidă cu al altuia, nici privit ca punct de referință și nici ca o motivare a măsurii de ocrotire din decizia instanței.

Interesul superior al copilului poate fi definit doar individual, pliat pe circumstanțele concrete în care se găsește acesta în respectiva cauză.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 30.

⁴⁵ G. György, *Copilul invizibil*, Editura Curtea Veche Publishing, București, 2016, p. 15.

⁴⁶ E. Florian, *op. cit.*, p. 9.

Referințe

- Amato P. R., Keith B., *Parental divorce and the Well-Being of Children: A Meta-Analysis*, în *Psychological Bulletin*, Vol. 110, nr. 1, Editura American Psychological Association Inc., SUA, 1991, p. 27, DOI: 10.1037/0033-2909.110.1.26.
- Avram M., *Drept civil. Familia*, ed. a II-a, Editura Hamangiu, București, 2016.
- Balahur D., *Protecția drepturilor copilului ca principiu al asistenței sociale*, Editura All Beck, București, 2001, pp. 95-96.
- Cohen G. J., Weitzman C. C., AAP Committee on Psychological Aspects of Child and Family Health, AAP Section on Developmental and Behavioral Pediatrics, *Helping Children and Families Deal With Divorce and Separation*, American Academy of Pediatrics, vol. 138, nr. 6, 2016, DOI: 10.1542/peds.2016-3020.
- Crăciunescu C. M., *Interesul superior al copilului în exercitarea autorității părintești exclusiv de către unul dintre părinți*, în Avram M. (coord.), *Autoritatea părintească. Între măreție și decădere*, Editura Solomon, București, 2018.
- Dolto F., Angelino I., *Când părinții se despart. Cum să prevenim suferințele copiilor*, Editura Trei, București, 2007.
- Drăghici A., *Protecția juridică a drepturilor copilului*, Editura Universul Juridic, București, 2013.
- Drăghici A., Tabacu A., Singh A., *The relation of the minor parents and extended family. Assessing the best interest of the child. Criteria of Assessment*, EIRP Proceedings, vol. 5, 2010.
- Florian E., *Protecția drepturilor copilului*, ed. a II-a, Editura C. H. Beck, București, 2007.
- György G., *Copilul invizibil*, Editura Curtea Veche Publishing, București, 2016.
- Hetherington E. M., Bridges M., Insabella G. M., *What matters? What does not? Five perspectives on the association between marital transitions and children's adjustment*, în *American Psychologist*, vol. 53, nr. 2, SUA, 1998, DOI: 10.1037//0003-066x.53.2.167.
- Kelly J. B., Emery R. E., *Children's adjustment following divorce: Risk and resiliency perspectives*, în *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, vol. 52, nr. 4, 2003, DOI:10.1111/j.1741-3729.2003.00352.x.
- Lupașcu D., Crăciunescu M. A., *Dreptul familiei*, ed. a IV-a, Editura Universul Juridic, București, 2021.
- Munteanu A., *Psihologia copilului și a adolescentului*, Editura EUROBIT, Timișoara, 2007.
- Papalia D. E., Wendkos Olds S., Duskin Feldman R., *Dezvoltarea umană*, Editura Trei, București, 2010.
- Pivniceru M. A., Luca C., *Interesul superior al copilului. Expertiza psihologică în caz de separarea/divorțul părinților*, Editura Hamangiu, București, 2016.
- Rousseau J.-J., *Emil sau Despre educație*, Editura Didactică și Pedagogică, trad. Tudoran D., București, 1973.
- Sameroff A. J., Emde R.N., *Relationship disturbance in early childhood: The developmental approach*, vol. 39, nr. 1, Editura Basic Books, New York, SUA, 1989.
- Schaffer R., *Introducere în psihologia copilului*, Editura ASCR, București, 2005.
- Smyth C., *The Best Interests of the Child in the Expulsion and First-entry Jurisprudence of the European Court of Human Rights: How Principled is the Court's Use of the Principle?* în *European Journal of Migration and Law*, nr. 17, Editura Brill-Nijhoff, Leiden, Elveția, 2015, pp. 71-72, DOI: 10.1163/15718166-12342072.
- Stahl P. M., *Conducting Child Custody Evaluations: A comprehensive Guide*, Editura Sage Publications Ltd., Londra, Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord, 1994.
- Șchiopu U., *Psihologia modernă*, Editura România Press, București, 2008.